ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարակության է երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Ալեք Մանուկյան 1,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 32.625 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2018
Հանձնված է տպագրության՝
20.04.2018

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒԹԱՎՈՐՄԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ԱՐԴԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ 7

Վիկտորյա Օհանյան

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՄԻՋՃՅՈՒՂԱՅԻՆ ԵՎ ԻՆՏԵԳՐԱԼ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 21

Տարոն Սիմոնյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ XXI ԴԱՐՈՒՄ. ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 34

Ваге Геворкиян

К ВОПРОСУ О МЕХАНИЗМЕ ВЛАСТИ КАК О СТРУКТУРНОМ ЭЛЕМЕНТЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ОБЩЕСТВА 46

Գևորգ Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ 58

Վարդան Այվազյան

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՍԻՍՏԵՄԱՏԵԽՆԻԿԱՆ 78

Անահիտ Մանասյան

ԿԱՅՈՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 95

Ռուստամ Մախմուդյան

ԵԶԴԻՆԵՐԻ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ԵՂԵՌՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆՈՐԵՆ ՉՃԱՆԱՉՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ 111

Հասմիկ Ենգոյան

2016 Թ. ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 16-Ի «ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔՈՎ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՀՀ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ 130

Рита Арустамян
ФУНКЦИЯ ОХРАНЫ ПРАВ И СВОБОД ГРАЖДАН И ИХ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПЕРЕД ОБЩЕСТВОМ 138
Դավիթ Հակոբյան
ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ 154
Լիպարիտ Մելիքջանյան
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՍԵՐՎԻՏՈՒՏԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ 166
Արսեն Թավադյան
ԱՆՎԱՎԵՐ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 176
Ռաֆիկ Գրիգորյան
ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ՎԱՐԿԻ ՎԱՂԱԺԱՄԿԵՏ ՄԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 189
Արա Գաբուզյան
ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾՈՎ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍԵԼՈՒ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 203
Աննա Մարգարյան
ԱՆՉԱՓԱՀԱՄՆԵՐԻ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ 213
Тигран Симонян
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, ГОСУДАРСТВЕННО-ПРАВОВЫЕ, ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ И ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ МОЛОДЕЖИ 234
Սամվել Դիլբանդյան
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ԷԱԿԱՆ ԽԱԽՏՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ԲԵԿԱՆՄԱՆ ՀԻՄՔ 262

Վահե Ենգիբարյան
ԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ.....276
Տաթևիկ Սուջյան
ԱՆՁԻ ԿՈՂՄԻՑ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԳԱՂՏՆԻ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԱՊԱՑՈՒՅՑ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....296
Արմեն Հովհաննիսյան
ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ԵՎ ՆՈՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԲՈՂՈՔ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....314
Մերգեյ Մարաբյան
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿԱՄ ՊԱՏԺԻՑ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑ ԿԻՐԱՌԵԼՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼՈՒ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ.....326
Հրայր Ղուկասյան, Անահիտ Հարությունյան
ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐԻ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ.....352
Գուրգեն Ներսիսյան
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՈՒՄ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....375
Մերգեյ Մեղրյան
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ. ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ.....395

Վահե Հովհաննիսյան
ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 430
Վարդուշ Եսայան
ՀԱՅՑԱՊԱՀԱՆՋԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 445
Վահագն Դալլաքյան
ՀԱՅՑԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ..... 458
Օլիմպիա Գեղամյան
ՋՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՐՏԱԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 472
Տիգրան Խաչիկյան
ԵԱՏՄ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ «ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՄԻՋԵՎ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 484
Հեղինե Գրիգորյան
ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 496
Անի Սիմոնյան
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ 513

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ. ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ

Սերգեյ Մեղրյան
ԵՊՀ քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի վարիչ, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

I. Ընթացիկ իրավիճակը, առկա խնդիրները և նոր օրենսգրքի ընդունման անհրաժեշտությունը

ՀՀ գործող քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքն ընդունվել է 1998 թ. հունիսի 17-ին և գործողության մեջ է դրվել 1999 թ. հունվարի 1-ից[1]: Այն փոխարինելու եկավ 1964 թ.-ից գործող ՀԽՍՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքին:

Նոր օրենսգրքի ընդունումը, նախևառաջ, պայմանավորված էր անկախության հռչակումից հետո հանրապետությունում տեղի ունեցող տնտեսական, քաղաքական, իրավական և գաղափարախոսական փոփոխություններին, ինչպես նաև 1995 թ. հանրաքվեով ընդունված Սահմանադրությանը և միջազգային-իրավական մի շարք փաստաթղթերին քաղաքացիական դատավարությունը համապատասխանեցնելու անհրաժեշտությամբ:

Պետք է նշել, սակայն, որ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը, ընդունման օրվանից սկսած, դատավարագետների արդարացի քննադատության ենթարկվեց, քանի որ դրանում առկա էին և՛ հայեցակարգային բնույթի թերություններ, և՛ բազմաթիվ բացեր, սխալներ ու հակասություններ[2]:

Պատմաիրավական և իրավահամեմատական վերլուծությունը բերում է այն համոզման, որ ՔԴՕ-ի ընդունման ժամանակ գրեթե անտեսվել է Հայաստանի քաղաքացիական դատավարության զարգացման պատմությունը, մեզանում ավանդաբար ձևավորված քա-

---

[1] Տե՛ս ՀՀՊՏ 1998.09.09/20(53), ՀՕ-247 (այսուհետ՝ Օրենսգիրք կամ ՔԴՕ):

[2] Տե՛ս, օրինակ, **Պետրոսյան Ռ. Գ.,** Հայաստանի քաղաքացիական դատավարություն, ԵՊՀ հրատ., 2003, էջ 38-40:

ղաքացիական դատավարության ռոմանագերմանական բնույթը, և շեղում է կատարվել քաղաքացիական ու քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքերի երկմիասնության, փոխպայմանավորվածության ու փոխկախվածության ավանդական կարգից։ Ակնհայտ է նաև, որ դատավարության իրավունքի տարբեր համակարգերի մերձեցման, դատավարության ինստիտուտների կամ սկզբունքների փոխառման ու փոխհարստացման քողի տակ ստեղծվել է այսպես կոչված «խառնակույտ» մի համակարգ, բազմաթիվ հարցերի լուծումը թողնվել է դատական հայեցողության կամ ընդհանրապես դուրս է մնացել իրավական կարգավորման տիրույթից՝ վեճերի լուծման դատական ընթացակարգը դարձնելով խիստ անարդյունավետ[1]։

Վերը նշվածը, ինչպես նաև ՔԴՕ-ի բազմաթիվ բաժիններում ու հոդվածներում առկա մասնագիտական ոչ ճիշտ ձևակերպումները, դատավարական հարաբերությունների մակերեսային կարգավորվածությունը, իսկ ապա նաև դատական համակարգում մի քանի անգամ կատարված արմատական փոփոխությունները ՔԴՕ-ում 2000-2015 թթ. ընթացքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին ավելի քան 40 օրենքների ընդունման հիմք են դարձել։

Քաղաքացիադատավարական իրավահարաբերությունները կարգավորող օրենսգրքում բազմաթիվ փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու գործընթացի վրա նշանակալից ազդեցություն ունեցավ նաև դատական պրակտիկան, որի ընթացքում բացահայտված մի շարք թերություններ ու բացթողումներ իրենց գնահատականը ստացան ՄԻԵԴ-ի, ՀՀ Սահմանադրական դատարանի և ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի ակտերում։

Պետք է նշել սակայն, որ շատ հաճախ արված փոփոխությունները ոչ թե շտկել են վիճակը, այլ ընդհակառակը՝ ավելացրել են օրենսգրքում առկա անճշտությունները, թերությունները և հակասությունները։ Ընդ որում, փոփոխությունների դինամիկայի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ դրանց զգալի մասը կատարվել է հապճեպ, պահի ազդեցության տակ, մյուսները զուրկ են եղել գիտական հիմնավորվածությունից կամ հակասում են դատավարագիտության զարգացման ժամանակակից միտումներին։ Այդ մասին է վկայում նաև այն հանգամանքը, որ կատարված փոփոխությունների

[1] Տե՛ս նույն տեղում։

արդյունքում արմատապես փոփոխվել է այս կամ այն ինստիտուտի հիմքում դրված հայեցակարգը։ Օրինակ՝ լրիվ վերաքննությունը փոխարինվել է դրան տրամաբանորեն հակառակ ոչ լրիվ վերաքննության հայեցակարգով։ Որոշ դեպքերում էլ կատարված փոփոխությունները նպատակ են հետապնդել վերականգնելու սկզբնապես նախատեսված, բայց հետագայում փոփոխված իրավանորմերը և ինստիտուտները։

Կատարված բազմաթիվ փոփոխությունների և լրացումների արդյունքում օրենսգրքի ներկայումս գործող խմբագրությունը էականորեն տարբերվում է 1999 թ. գործողության մեջ դրվածից, սակայն այն ներկայումս կառուցվածքային և բովանդակային տեսանկյունից ավելի հեղհեղուկ ու գիտականորեն չհիմնավորված է դարձել՝ հիմքում չունենալով որևէ հայեցակարգ ու նմանվելով «ռմբակոծության ենթարկված տարածքի»։ Ցուցիչ հոդվածների բազմաթվությունը գրեթե անհնարին է դարձնում օրենսգրքի հոդվածների հստակ թիվը պարզելը, բազմաթիվ բաժիններ և գլուխներ ուժը կորցրել են, փոխարենն օրենսգրքում տեղ են գտել մի շարք ցուցիչով բաժիններ ու գլուխներ (օրինակ՝ բաժիններ երրորդ[1], երրորդ[3], չորրորդ[1], վեցերորդ[1], գլուխներ 26[1], 29.[1], 36[1] և այլն)։ Միայն նման իրավիճակն իրավաբանական տեխնիկայի տեսանկյունից անմխիթար պետք է համարել։

Բարեփոխումների մի քանի ալիք տեսած օրենսգրքում այդպես էլ չի լուծվել ի սկզբանե առկա բազմաթիվ թերությունների (կարելի է ասել դրանց մեծամասնության) վերացման խնդիրը։

Ակնհայտ է, որ Օրենսգրքի ներկայումս գործող խմբագրության շրջանակներում բազմաթիվ հրատապ խնդիրներ շուտափույթ լուծման կարիք ունեն։ Այդպիսի խնդիրների պարզ թվարկումն անգամ սույն զեկույցի շրջանակներում գրեթե անհնարին է։

Առավել առանցքային նշանակություն ունեն հետևյալները՝

✓ քաղաքացիական դատավարության արդյունավետության բարձրացումը և դատավարական խնայողության սկզբունքի ներդրումը,

✓ «ողջամիտ ժամկետում» գործի քննության իրավունքի իրականացման համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումը,

✓ մրցակցային դատավարության այնպիսի մոդելի ներդրումը, որի շրջանակներում գործը քննող դատավորը հանդես կգա որ-

պես ակտիվ դեր ունեցող «գործի կառավարիչ»՝ ձեռքի տակ ունենալով ապացուցման գործընթացը կառավարելու և դատավարության բնականոն ընթացքն ապահովելու համար անհրաժեշտ հավասարակշռված, որոշակի և կանխատեսելի գործիքակազմ,

- ✓ քաղաքացիական դատավարությունում ժամանակակից տեխնոլոգիաների կիրառման հնարավորությունների ընդլայնումը,
- ✓ դատական ծանուցումների ինստիտուտի բարելավումը, դատավարական փաստաթղթերը կողմերին ուղարկելու կառուցակարգերի մշակումը,
- ✓ քաղաքացիական գործը դատաքննության նախապատրաստելու փուլի մանրակրկիտ և հաշվենկատ իրավական կարգավորումը,
- ✓ գործը դատաքննության նախապատրաստելու փուլի ընթացքում վերաբերելի փաստական և ապացուցողական նյութն օպերատիվ և լրիվ ծավալով հավաքելու դատարանի գործառույթը կատարելու համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումը,
- ✓ կողմերի տնօրինչական գործողությունների հաշվենկատ կանոնակարգումը՝ հնարավորինս նվազեցնելով իրավունքների և այլ դատավարական հնարավորությունների չարաշահման հնարավորությունը,
- ✓ ապացուցման պարտականությունը բաշխելու կանոնների հստակեցումը և հատուկ կանոնների ամրագրումը,
- ✓ առանձին տեսակի ապացույցների հետազոտման դատավարական կարգի կատարելագործումը,
- ✓ դատական ակտերի պատշաճ դասակարգումը և դատական ակտերին ներկայացվող միասնական պահանջների սահմանումը,
- ✓ նոր էժան ու արագ ընթացակարգերի ներդրումը,
- ✓ վերաքննիչ և վճռաբեկ վարույթների հարուցման հիմքերի հստակեցումը և առկա անհիմն սահմանափակումների վերացումը,
- ✓ վերաքննության և վճռաբեկության սահմանների, վերաքննիչ և վճռաբեկ դատարանների լիազորությունների հստակեցումը,
- ✓ գործի նոր քննության, նոր երևան եկած և նոր հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման ընթացակարգերի պատշաճ կանոնակարգումը,
- ✓ այլ իրավական ակտերի գործողությամբ պայմանավորված

վարույթների նոր տեսակների ներդրումը (օրինակ՝ արբիտրաժային դատարանի վճիռը և ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշումը չեղյալ ճանաչելու մասին դիմումներով վարույթները)։

Նման խնդիրների ցանկը կարելի է շարունակել, սակայն նպատակահարմար ենք համարում սահմանափակվել նշվածով։

Քաղաքացիական շրջանառության մասնակիցների իրավունքների դատական պաշտպանության բնագավառում քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի ունեցած դերն ու նշանակությունը միանշանակ թույլ են տալիս եզրակացնել, որ նման իրավական ակտում առկա առանցքային թերություններն ու բացթողումներն առանձին կամ ինքնաբուխ փոփոխությունների և լրացումների միջոցով շտկվել չեն կարող։

Ակնհայտ է, որ ՀՀ-ում վաղուց արդեն հասունացել է անհրաժեշտություն ընդունելու նոր քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք, որն իր մեջ կներառի ժամանակակից դատավարագիտության ձեռքբերումները, Մասնավոր իրավունքի միասնականացման միջազգային ինստիտուտի (ՄԻՄՄԻ) և Ամերիկյան իրավունքի ինստիտուտի (ԱԻԻ) կողմից դեռևս 2004 թվականին ընդունված «Անդրազգային քաղաքացիական դատավարության սկզբունքներ»-ում[1] ձևակերպված անդրազգային ստանդարտները, հաշվի կառնի Եվրոպայի խորհրդի հանձնարարականները և եվրոպական երկրների լավագույն փորձը, կարտացոլի քաղաքացիական դատավարության ոլորտին վերաբերող ՀՀ Սահմանադրական դատարանի որոշումներում, Եվրոպական կոնվենցիայի դրույթների մեկնաբանման և կիրառման վերաբերյալ ՄԻԵԴ-ի որոշումներում տեղ գտած հայեցակարգային մոտեցումները, ինչպես նաև ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի նախադեպային նշանակություն ունեցող ակտերում տեղ գտած բազմաթիվ առաջադիմական լուծումները և գաղափարները։

<u>II. Առաջարկվող հիմնական լուծումները</u>

Ի կատարումն ՀՀ նախագահի 30.06.2012 թ. թիվ ՆԿ-96-Ա կարգադրությամբ հաստատված ՀՀ իրավական և դատական բարեփոխումների 2012-2016 թթ. ռազմավարական ծրագրի՝ ՀՀ արդարադատության նախարարության և Եվրոպայի խորհրդի փորձագիտական

[1] Տե՛ս http://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/ali-unidroitprinciples-e.pdf:

խմբի[1] կողմից մշակված և ներկայումս ՀՀ Ազգային ժողովի օրակարգ ընդգրկված Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի նախագծով[2] (այսուհետ՝ Նախագիծ) կարգավորվել են հետևյալ հարցերը՝

Օրենսգրքի կառուցվածքը.

Նախագիծը մշակվել է իրավունքի պանդեկտ համակարգի օրենսգրքերին բնորոշ համակարգով՝ ընդհանուրից դեպի հատուկը: Նախագծով Օրենսգիրքը բաժանված է ինը բաժինների:

Նախագծի **առաջին բաժինը**, որն ընդգրկում է թվով 11 գլուխներ, նվիրված է ընդհանուր նշանակության հարցերի կարգավորմանը (օրենսգրքի գործողության ոլորտ, դատարան դիմելու իրավունք, դատավարական իրավունակություն և գործունակություն, քաղաքացիական դատավարության սկզբունքներ, քաղաքացիական գործերի ենթակայություն և ընդդատություն, դատարանի կազմ, քաղաքացիական դատավարության մասնակիցներ, ապացուցում, դատական ծանուցումներ, դատավարական փաստաթղթերն ուղարկելու/հանձնելու կարգ, դատական ծախսեր, դատավարական ժամկետներ):

Երկրորդ բաժինն ամբողջությամբ նվիրված է առաջին ատյանի դատարանում գործերի քննության կարգին: Այն իր հերթին բաժանված է **յոթ ենթաբաժինների**՝

1) Առաջին ատյանի դատարանում գործերի քննության ընդհանուր կարգ (հայցային վարույթ).

2) Հատուկ-հայցային վարույթներ.

3) Հատուկ վարույթներ.

---

[1] Սույն զեկույցի հեղինակը նշված փորձագիտական աշխատանքային խմբի համակարգող անդամն է 2012 թվականից:

[2] Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի նախագիծը (01.12.2017 թ. դրությամբ) տե՛ս https://www.e-draft.am/projects/502:

Հարկ է նշել, որ Նախագիծն անցել է Եվրոպայի խորհրդի կողմից կազմակերպված երկու միջազգային փորձաքննություն, որոնց արդյունքներով գնահատվել է որպես բավականին առաջադիմական և հաջողված փաստաթուղթ, երկու անգամ դրվել է պաշտոնական շրջանառության մեջ և ներկայիս տեսքն է ստացել՝ հաշվի առնելով թե՛ Եվրոպայի խորհրդի միջազգային փորձագետների և թե՛ բոլոր շահագրգիռ մարմինների ու կազմակերպությունների առաջարկությունները և դիտողությունները:

4) Պարզեցված ընթացակարգեր.

5) Արբիտրաժի վճիռը չեղյալ ճանաչելու, արբիտրաժի վճռի հարկադիր կատարման համար կատարողական թերթ տալու, օտարերկրյա արբիտրաժային վճիռների ճանաչման և հարկադիր կատարման, արբիտրաժին դատական աջակցություն ցուցաբերելու վերաբերյալ դիմումներով գործերի վարույթներ.

6) Ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշումը չեղյալ ճանաչելու և ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշման հարկադիր կատարման համար կատարողական թերթ տալու վերաբերյալ դիմումներով գործերի վարույթներ.

7) Օտարերկրյա դատական ակտերը ճանաչելու և կատարման թույլատրելու վերաբերյալ դիմումներով գործերի վարույթ:

Երրորդ և չորրորդ բաժինները համապատասխանաբար նվիրվել են վերաքննիչ և վճռաբեկ դատարաններում վարույթի կարգավորմանը:

Հինգերորդ բաժինը կարգավորում է բեկանված դատական ակտով գործերի նոր քննության առանձնահատկությունները:

Վեցերորդ բաժինը նվիրվել է դատական ակտերը նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքներով վերանայելու վարույթին:

Յոթերորդ բաժինը սահմանում է օտարերկրյա անձանց մասնակցությամբ գործերով վարույթի առանձնահատկությունները:

Ութերորդ բաժինը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերին համապատասխան քաղաքացիական գործերով իրավական օգնության հարցերը:

Իններորդ բաժինը նվիրված է անցումային դրույթներին:

Դատարան դիմելու իրավունքը: Դատավարական իրավասուբյեկտությունը.

1. Ի տարբերություն գործող Օրենսգրքի՝ Նախագծի 4-րդ հոդվածով նախատեսվել է դատարան դիմելու իրավունքից լրիվ կամ մասնակիորեն հրաժարվելուն ուղղված գործարքների անվավերություն: Նման կարգավորումն օբյեկտիվորեն պահանջում է վերանայել տարբեր նորմատիվ-իրավական ակտերում տեղ գտած այն դրույթները, որոնք անհարկի սահմանափակում են անձի դատական պաշտպանության իրավունքը՝ հիմք ընդունելով պայմանագրով կամ միակողմանի գործարքով դատարան դիմելու իրավունքից հրաժար-

վելու փաստը[1]:

2. Ինքնավար կամք դրսևորելու ազատության, քաղաքացիական իրավունքների անարգել իրականացման, մասնավոր գործերին կամայական միջամտության անթույլատրելիության և պայմանագրի ազատության քաղաքացիաիրավական սկզբունքների և քաղաքացիական դատավարական կարգավորումների ներդաշնակությունն ապահովելու, վեճերի լուծման այլընտրանքային եղանակների զարգացումը խթանելու և դատարանների ծանրաբեռնվածության խնդիրը որոշակիորեն լուծելու նկատառումներից ելնելով՝ նույն հոդվածով սահմանվել է ընդհանուր դրույթ, համաձայն որի՝ այն դեպքերում, երբ օրենքով կամ պայմանագրով նախատեսված է մինչև դատարան դիմելը կողմերի միջև առկա վեճի կարգավորման արտադատական կարգ, վեճը կարող է հանձնվել դատարանի քննությանն այն արտադատական կարգով լուծելուն ուղղված գործողություններ ձեռնարկելու, ներառյալ նախապահանջ ներկայացնելու օրվանից երեսուն օրացուցային օր հետո, եթե այլ կարգ կամ ժամկետ սահմանված չէ օրենքով կամ պայմանագրով:

3. Նախագծում ձևակերպում են ստացել դատավարական իրավունակության ու դատավարական գործունակության հասկացությունները, կոնկրետացվել են դատավարական իրավասուբյեկտությամբ օժտված անձանց շրջանակը, քաղաքացիական դատավարությանն անչափահասների, անգործունակ կամ սահմանափակ գործունակ ճանաչված քաղաքացիների մասնակցության առանձնահատկությունները, սահմանվել է նրանց լսված լինելու, իսկ առանձին դեպքերում նաև դատարան դիմելու իրավունքը:

Քաղաքացիական դատավարության սկզբունքները.

Նախագծում հստակեցվել են քաղաքացիական դատավարության սկզբունքներն ու դրանց իրացման պայմանները: Ի տարբերություն գործող Օրենսգրքի՝ ուղղակիորեն նախատեսվել են քաղաքացիական դատավարության այն սկզբունքները, որոնք թեև նախատեսված չեն գործող օրենսգրքով, այդուհանդերձ բխեցվում են առկա կարգավորումներից, միջազգային իրավական փաստաթղթերից, և որոնց գոյությունն ու անհրաժեշտությունը բազմիցս հիմնավորվել

[1] Տե՛ս, օրինակ, «Ֆինանսական հաշտարարի մասին» ՀՀ օրենքի 16-րդ հոդվածը:

են դատավարագիտության մեջ, ինչպես նաև ՄԻԵԴ-ի, ՍԴ-ի և Վճռաբեկ դատարանի դատական ակտերում: Բացի դրանից՝ Նախագծում ոչ միայն հռչակվել է այս կամ այն սկզբունքը, այլ նաև հնարավորինս բացահայտվել է դրա բովանդակությունը: Հիմնական փոփոխությունները հանգում են հետևյալին.

1. Առանձին դրույթով ուղղակի ամրագրում է ստացել տնօրինչականության սկզբունքը, և բացահայտվել է դրա բովանդակությունը:

2. Բացահայտվել է մրցակցության և կողմերի իրավահավասարության սկզբունքների բովանդակությունը, այդ սկզբունքների պատշաճ իրացումը քաղաքացիական դատավարությունում ապահովելու համար դատարանի վրա դրվել է գործի քննության ընթացքում գործին մասնակցող անձանց նրանց իրավունքները և պարտականությունները պարզաբանելու, դատավարական գործողությունները կատարելու կամ չկատարելու հետևանքների մասին նախազգուշացնելու, նրանց իրենց իրավունքների իրացման հարցում աջակցելու, գործի փաստական հանգամանքները պարզելու, ապացույցների բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտման և օրենսդրության ճիշտ կիրառման համար պայմաններ ստեղծելու պարտականություն: Թերևս տվյալ դրույթն է հիմք հանդիսացել Նախագծի հետագա հոդվածներում դատարանի մի շարք կազմակերպչական բնույթի գործառույթների ամրագրման համար: Մասնավորապես կատարված փոփոխությունների ընդհանուր տրամաբանությունից բխում է, որ դատարանը ոչ միայն պետք է հավասար պայմաններ ստեղծի, այլ նաև ամեն կերպ նպաստի, որպեսզի կողմերը ժամանակին և լրիվ ծավալով ներկայացնեն իրենց պահանջները, առարկությունները, հակափաստարկները և այլն: Եթե կողմը չի ներկայացրել իր դիրքորոշումը, կամ ներկայացված դատավարական նյութը պարունակում է էական թերություններ, օրինակ՝ ձևակերպված պահանջը հստակ չէ, չի վկայակոչվել նման պահանջ կամ առարկություն ներկայացնելու համար նյութական օրենսդրությամբ կարևորվող փաստը, չեն պահպանվել հայցադիմումի պատասխանի բովանդակությանը ներկայացվող պահանջները և այլն, դատարանը պետք է մատնացույց անի այդ բացթողումները, պարզաբանի կողմին նրա իրավունքները և պարտականությունները, նախազգուշացնի դատավարական գործողությունները կատարելու կամ չկատարելու

հետևանքների մասին, այլ ոչ թե բավարարվի որոշակի թերություններին արձանագրմամբ: Փաստը, որը վրիպել է կողմի ուշադրությունից, կամ որը կողմը չի արժևորել, կարող է դրվել վճռի հիմքում միայն այն դեպքում, երբ դատարանը նախնական նիստում կողմերի հետ քննարկել է դրա գործի լուծման համար էական նշանակության հարցը, մտցրել է այն ապացուցման առարկայի մեջ և կողմին տվել է հնարավորություն դրա վերաբերյալ ներկայացնելու իր դիրքորոշումը:

3. Որպես քաղաքացիական դատավարության կարևորագույն սկզբունք նախատեսվել է դատավարական իրավունքների չարաշահման անթույլատրելիությունը, այդ սկզբունքի պատշաճ իրացումը քաղաքացիական դատավարությունում ապահովելու համար դատարանին վերապահվել է իրավունք՝ դատավարական իրավունքների կամ այլ հնարավորությունների չարաշահում թույլ տված անձանց նկատմամբ կիրառելու չարաշահմանը համաչափ՝ օրենսգրքով նախատեսված դատական սանկցիաներ կամ իրավական ներգործության այլ միջոցներ:

4. Թեև պահպանվել է գործերի քննության բանավորության սկզբունքը, այդուհանդերձ նախատեսվել է առանձին կատեգորիայի գործերով գործի քննության գրավոր ընթացակարգեր կիրառելու հնարավորություն:

5. Մանրակրկիտ կարգավորման է ենթարկվել դատավարության լեզվի սկզբունքը: Նախատեսվել են օտարալեզու փաստաթղթերը դատարան ներկայացնելու դատավարական կարգը և այն չպահպանելու հետևանքները, Հայաստանի Հանրապետության հաշվին գործին մասնակցող անձանց թարգմանչի ծառայություններով ապահովելու հիմքերը և կարգը, լսողական կամ խոսակցական խանգարումներ ունեցող անձանց իրավունքը՝ ծանոթանալու գործի նյութերին, օգտվելու այլ դատավարական իրավունքներից սուրդոթարգմանչի միջոցով, դատարանի պարտականությունը՝ ապահովելու դատական ակտերի հասանելիությունը տեսողական խանգարումներ ունեցող անձանց մատչելի եղանակով:

6. Դատական վարույթի հրապարակայնության սկզբունքը Սահմանադրության կարգավորումներին համապատասխան ստացել է նոր բովանդակություն: Ընդ որում, օրենքով պահպանվող գաղտնի տեղեկությունների հնարավոր «արտահոսքը» բացառելու նպատակով նախատեսվել է դրույթ, ըստ որի՝ գործը կամ դրա մի

մասը դռնփակ նիստում քննելու հարցը դատարանը պետք է լուծի դռնփակության պայմաններում: Նախագծի կարևոր նորամուծություններից է այն, որ եզրափակիչ, իսկ օրենքով նախատեսված դեպքերում նաև այլ դատական ակտերի հրապարակումը նախատեսվում է կատարել էլեկտրոնային եղանակով՝ Հայաստանի Հանրապետության դատական իշխանության պաշտոնական ինտերնետային կայքում տեղադրելու միջոցով:

7. Նախագծում սկզբունքի մակարդակի են բարձրացված դատական ակտերին ներկայացվող պահանջները: Սահմանվել է, որ ցանկացած դատական ակտ (անկախ այն կայացնող ատյանից) պետք է լինի օրինական, հիմնավորված և պատճառաբանված: Բացի դրանից՝

- ✓ բացահայտվել են այն նվազագույն պահանջները, որոնց պետք է բավարարի ցանկացած եզրափակիչ կամ միջանկյալ դատական ակտ՝ օրինական, հիմնավորված և պատճառաբանված համարվելու համար,
- ✓ նախատեսվել է դատարանի պարտականությունը՝ դատական ակտում անդրադառնալու գործին մասնակցող անձանց կողմից դատավարական փաստաթղթերում, բանավոր բացատրություններում, հարցերին տրված պատասխաններում ներկայացված բոլոր էական փաստարկներին, վկայակոչված իրավական հիմքերին և ներկայացված ապացույցներին,
- ✓ ուղղակիորեն արգելվել են վերացական դատողություններով դատական ակտ պատճառաբանելը, դատական ակտի հիմքում ենթադրություններ դնելը՝ բացառությամբ այնպիսի ենթադրությունների, որոնք թույլատրելի են օրենքով ամրագրված կանխավարկածներով,
- ✓ նախատեսվել է, որ այն դեպքում, երբ գործի քննության ընթացքում ծագել է վեճ կիրառման ենթակա նորմի վերաբերյալ, դատական ակտում պետք է պատճառաբանվի, թե հատկապես ինչու պետք է կիրառվի հենց այդ նորմը:

Գործերի ենթակայությունը և ընդդատությունը.

Նախագծով առաջարկվում է վերականգնել «քաղաքացիական գործի ենթակայություն» հասկացությունը՝ հնարավորինս հստակ սահմանելով այն որոշելու չափանիշները և այն սահմանազատելով «ընդդատության» ինստիտուտից: Այդ նպատակով՝

1) քաղաքացիական գործերի ենթակայությունը որոշելու համար հստակ սահմանվել է, թե որ գործերն են օրենսգրքի իմաստով հանդիսանում քաղաքացիական.

2) քաղաքացիական դատավարության արդյունավետությունը բարձրացնելու նկատառումներից ելնելով՝ վերանայվել են քաղաքացիական գործերի տարածքային ընդդատության կանոնները, լուծվել է միաժամանակ բացառիկ և այլ տարածքային ընդդատություն ունեցող պահանջներով գործի ընդդատության հարցը.

3) վերանայվել են մեկ դատարանից մեկ այլ դատարան գործերը հանձնելու հիմքերը, կարգը և հետևանքները, նախատեսվել է ընդդատության մասին վեճերի լուծման կարգ:

Դատարանի կազմը.

1. Պահպանելով գործերի միանձնյա և կոլեգիալ քննության սկզբունքը՝ Նախագծում հստակեցվել է այն գործերի (հարցերի) շրջանակը, որոնք Վերաքննիչ դատարանում քննվում են կոլեգիալ կազմով:

2. Նախագծում սահմանազատվել են «դատավորի ինքնաբացարկ» և «դատավորի բացարկ» հասկացությունները:

3. Նախատեսվել է կանոն առ այն, որ նույն հիմքով հայտնված բացարկը ենթակա չէ քննության, եթե չի ներկայացվել բացարկի հիմքը հիմնավորող նոր ապացույց:

Քաղաքացիական դատավարության մասնակիցները.

1. Ի տարբերություն գործող ՔԴՕ-ի, Նախագծում առանձին գլուխ է նվիրվել դատավարության մասնակիցներին: Ընդ որում, նշված գլխի շրջանակներում սահմանվել է ոչ միայն գործին մասնակցող, այլ նաև գործի քննությանն օժանդակող սուբյեկտների դատավարական կարգավիճակը, հստակեցվել են նրանց վարույթ ներգրավելու հիմքերը և դատավարական կարգը, նրանց իրավունքների ու պարտականությունների շրջանակը:

2. Նորովի են սահմանվել վեճի առարկայի նկատմամբ ինքնուրույն պահանջներ չներկայացնող երրորդ անձանց գործի քննությանը ներգրավելու հիմքերը և դատավարական կարգը: Մասնավորապես ի թիվս այլի՝

✓ սահմանվել է, որ եթե առաջին ատյանի դատարանը գտնում է, որ դատական ակտը կարող է անխուսափելիորեն ազդել որոշակի անձանց իրավունքների և պարտականությունների վրա,

ապա ծանուցում է տվյալ անձանց՝ որպես վեճի առարկայի նկատմամբ ինքնուրույն պահանջներ չներկայացնող երրորդ անձ ներգրավվելու նրանց իրավունքի և դրա իրականացման կարգի վերաբերյալ.

✓ նախատեսվել է կանոն, համաձայն որի՝ վեճի առարկայի նկատմամբ ինքնուրույն պահանջներ չներկայացնող երրորդ անձին գործի քննությանը ներգրավելու դեպքում գործի քննությունը շարունակվում է, եթե նա չի միջնորդում գործի քննությունը վերսկսելու մասին.

✓ հստակեցվել է այն դատավարական գործողությունների շրջանակը, որոնք չեն կարող կատարվել ինքնուրույն պահանջներ չներկայացնող երրորդ անձանց կողմից.

✓ նախատեսվել է դատարանի իրավունքը՝ մինչև դատաքննության ավարտը ինքնուրույն պահանջներ չներկայացնող երրորդ անձին հանել գործին մասնակցող անձանց կազմից, եթե ներգրավման հիմքերը վերացել են:

3. Դատավարության մասնակիցների թվում նախատեսվել է նոր սուբյեկտ՝ մասնագետ՝ տեսական կամ կիրառական գիտելիքներ ունեցող անձը, որը գործին մասնակցող անձի միջնորդությամբ հրավիրվում է դատական նիստին գործի քննության համար նշանակություն ունեցող հարցերի վերաբերյալ առանց նախնական հետազոտությունների իրականացման մասնագիտական բացատրություններ տալու համար:

5. Նախագծում հստակ առանձնացվել են ներկայացուցչության տեսակները, կարգավորման է ենթարկվել «ի պաշտոնե» ներկայացուցչությունը, հստակեցվել է որպես ներկայացուցիչ հանդես գալու իրավունք ունեցող անձանց շրջանակը, նախատեսվել են սահմանված պահանջների խախտմամբ ներկայացուցչություն իրականացնող անձին գործի քննությունից հեռացնելու դատարանի իրավունքը, հիմքերը և կարգը, սահմանվել է ներկայացուցչի լիազորությունները հավաստելու կարգը, և սպառիչ թվարկվել են ներկայացուցչի հատուկ լիազորությունները:

Ապացուցում և ապացույցներ.

1. Նախագծում հստակեցվել են ապացույցի հասկացությունը, ապացույցների վերաբերելիության և թույլատրելիության ընդհանուր կանոնները, ամրագրվել են գործի լուծման համար նշանակութ-

յուն ունեցող փաստերի և ապացուցման ենթակա փաստերի (ապացուցման առարկայի) շրջանակը որոշելու կանոնները:

2. Նախագծով որոշակիորեն ընդլայնվել են դատական ակտերի նախադատելիության օբյեկտիվ սահմանները: Ի տարբերություն գործող ՔԴՕ-ի՝ նախադատելի նշանակություն է տրվել նաև նախկինում քննված սնանկության կամ վարչական գործով դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած եզրափակիչ դատական ակտով հաստատված գործի քննության համար նշանակություն ունեցող փաստերին: Բացի դրանից՝ նախադատելիության հատկանիշով են օժտվել նաև վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերը, որոնցով Վերաքննիչ դատարանն իր լիազորությունների սահմաններում հաստատված է համարել որոշակի փաստական հանգամանքներ:

3. Նպատակ հետապնդելով ներդաշնակեցնել «Նոտարիատի մասին» ՀՀ օրենքի և ՔԴՕ-ի համապատասխան կարգավորումներն ու բարձրացնել նոտարիատի դերը և արժևորել նոտարական կարգով վավերացված փաստաթղթերի ապացուցողական ուժը՝ Նախագծում սահմանվել է, որ նոտարական գործողություն կատարելու արդյունքում նոտարի կողմից հաստատված փաստն ապացուցման ենթակա չէ, եթե նոտարական կարգով վավերացված փաստաթղթի իսկությունը վիճարկված չէ սահմանված կարգով, կամ նոտարական գործողությունը չի ճանաչվել ոչ իրավաչափ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով:

4. Նախագծում հստակ իրավական կարգավորման է ենթարկվել անվիճելի փաստերի ինստիտուտը: Մասնավորապես սահմանվել է, որ գործին մասնակցող անձն ազատվում է գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող այն փաստերն ապացուցելու պարտականությունից, որոնք գործին մասնակցող մյուս անձինք ընդունում են առաջին ատյանի դատարան ներկայացված դատավարական փաստաթղթով, դատական նիստի ընթացքում արված հայտարարությամբ, դիրքորոշում հայտնելու կամ ցուցմունք տալու ընթացքում (անվիճելի փաստեր): Ընդ որում, Նախագծում սպառիչ թվարկվել են այն դեպքերը, երբ դատարանն ընդունված փաստերը կարող է հաստատված չհամարել:

5. Նախագծի շրջանակներում էապես կատարելագործվել են ապացուցման պարտականությունը բաշխելու կանոնները: Նախա-

տեսվել են ոչ միայն ապացուցման բեռը բաշխելու ընդհանուր կանոնի չափազանց կարևոր մասնավորեցումներ (օրինակ՝ փաստը ժխտող անձի վրա չի կարող դրվել այդ փաստի բացակայությունն ապացուցելու պարտականություն, պարտավորության բովանդակությունը կազմող գործողության կատարված լինելու փաստն ապացուցելու պարտականությունը կրում է պարտապանը, պարտավորությունը ոչ պատշաճ կատարված լինելու փաստը պետք է ապացուցի այդ փաստը վկայակոչող գործին մասնակցող անձը), այլ նաև սահմանվել են ապացուցման պարտականությունը բաշխելու հատուկ կանոններ, ինչպես նաև նախատեսվել է վիճելի իրավահարաբերությունների առանձնահատկությունների հաշվառմամբ օրենսգրքի այլ ինստիտուտներով կամ նյութական իրավունքի նորմերով այլ հատուկ կանոններ սահմանելու հնարավորություն:

6. Նախագծի շրջանակներում փորձ է կատարվել վերահսկելի դարձնել գործով առաջին ատյանի դատարան ապացույցներ ներկայացնելու ընթացակարգը՝ բացառելով ապացույցներ ներկայացնելու դատավարական իրավունքը չարաշահելու հնարավորությունները, վարույթն անարդյունավետ կազմակերպելու և ողջամիտ ժամկետում ավարտելու վտանգը: Ապացուցողական նյութը ժամանակին՝ մինչև նախնական դատական նիստի ավարտը, ներկայացնելուն դրդելու և կողմերի դատավարական կարգապահության մակարդակը բարձրացնելու նկատառումներից ելնելով՝ նախատեսվել են ապացույցները ներկայացնելու ժամկետային սահմանափակումների հավասարակշռված, որոշակի և կանխատեսելի համակարգ, այդ թվում՝ սահմանված ժամկետների խախտմամբ ապացուցողական նյութը դատարան ներկայացնելու դատավարական հետևանքներ: Հիմնական փոփոխությունները հանգում են հետևյալին.

ա. Նախագծի 64-րդ հոդվածը որպես ապացույցներ ներկայացնելու վերջնաժամկետ սահմանել է ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին որոշմամբ սահմանված ժամկետի ավարտը: Ընդ որում, ապացույցները դատարանի կողմից սահմանված ժամկետում ներկայացնելու պարտականությունը Նախագիծն ամրապնդել է դատավարական սանկցիայով, այն է՝ ժամկետի խախտմամբ ներկայացված ապացույցները, անկախ գործի համար դրանց նշանակությունից, չեն ընդունվում՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դրանք ներկայացնողը հիմնավորում է դատարանի կողմից սահ-

մանված ժամկետում տվյալ ապացույցը կամ այն ձեռք բերելուն ուղղված միջնորդությունը ներկայացնելու անհնարինությունը՝ իրենից անկախ պատճառներով:

բ. Հատկանշական է, որ ի տարբերություն գործող ՔԴՕ-ի՝ Նախագիծը ապացույցներ ներկայացնելու կարգը (ներառյալ ժամկետային սահմանափակումները) ուղղակիորեն տարածում է նաև ապացույցներ ձեռք բերելուն ուղղված միջնորդությունների վրա (ապացույցներ պահանջելու, փորձաքննություն նշանակելու, վկա կանչելու, գործին մասնակցող անձին՝ որպես վկա հարցաքննելու, տեղազննություն կատարելու մասին և այլն): Ապացուցողական նյութի ձեռքբերմանն ուղղված նման միջնորդությունները ևս պետք է ներկայացվեն մինչև ապացուցման պարտականություն բաշխելու մասին որոշմամբ սահմանված ժամկետի ավարտը, հակառակ պարագայում նման միջնորդություն ներկայացնող անձը պետք է հիմնավորի դատարանի կողմից սահմանված ժամկետում տվյալ միջնորդությունը ներկայացնելու անհնարինությունը՝ իրենից անկախ պատճառներով:

գ. Նախագծի շրջանակներում որոշակի ժամանակային սահմանափակումներ են նախատեսվել ոչ միայն ապացուցողական նյութը ներկայացնելու, այլ նաև ապացուցման պարտականության բաղադրատարր հանդիսացող «հաստատման» պարտականությունը՝ պահանջների և առարկությունների հիմքում որոշակի փաստեր դնելու պարտականությունը, կատարելու համար: Մասնավորապես սահմանվել է, որ ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին դատարանի որոշումը կայացնելուց հետո գործին մասնակցող անձինք զրկվում են իրենց նյութաիրավական պահանջները և առարկությունները հիմնավորելու համար նոր փաստ վկայակոչելու իրավունքից՝ բացառությամբ օրենսգրքով նախատեսված բացառիկ դեպքերի:

7. Վերանայվել են առանձին տեսակի ապացույցների շրջանակը, դրանց ներկայացման, հետազոտման առանձնահատկությունները: Մասնավորապես նախատեսվել են վկայի հարցաքննության, առերես հարցաքննության կանոններ, սահմանվել են փաստաթղթերի պատճեններ ներկայացնելու կարգը, գրավոր ապացույցները վիճարկելու կարգը և ժամանակային սահմանափակումները, գրավոր ապացույցները տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ դատական

նիստում հետազոտելու հնարավորությունը և այլն:

9. Կատարելագործվել են փորձաքննություն նշանակելու և փորձաքննության անցկացման դատավարական կարգը, փորձագետի եզրակացությանը ներկայացվող պահանջները: Կարգավորվել է փորձաքննության անցկացման համար անհրաժեշտ նմուշները վերցնելու, փորձաքննության անցկացմանը կողմերի մասնակցելու կարգը: Սահմանափակվել է փորձագետի եզրակացության դեմ առարկելու իրավունքը, մասնավորապես նախատեսվել է կանոն առ այն, որ գործին մասնակցող անձը փորձագետի եզրակացության վերաբերյալ գրավոր առարկությունը պարտավոր է առաջին ատյանի դատարանին ներկայացնել մինչև նախնական դատական նիստի ավարտը՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ առարկելու հիմքերն ի հայտ են եկել դատաքննության ընթացքում, կամ առարկություն ներկայացնողը հիմնավորում է սահմանված ժամկետում այն ներկայացնելու անհնարինությունը՝ իրենից անկախ պատճառներով:

Դատական ծանուցումները, դատավարական փաստաթղթերն ուղարկելու (հանձնելու) կարգը.

Ողջամիտ ժամկետում գործի քննությունն ավարտելու սահմանադրական պահանջը կատարելու համար անհրաժեշտ իրավական նախադրյալներ ստեղծելու, դատավարության մասնակիցների դատավարական կարգապահությունը բարձրացնելու, վարույթի արդյունավետությունը բարձրացնելու և դատավարական խնայողություն ապահովելու նկատառումներից ելնելով՝ էապես վերանայվել է դատական ծանուցումների համակարգը: Մասնավորապես՝

1) հստակեցվել է այն անձանց շրջանակը, ում կարող են հանձնվել պատվիրված նամակով ուղարկված ծանուցագրերը և այլ դատավարական փաստաթղթերը.

2) հստակեցվել են դատական ծանուցագիրը Հայաստանի Հանրապետության հրապարակային ծանուցումների պաշտոնական ինտերնետային կայքում տեղադրելու միջոցով գործին մասնակցող անձին ծանուցելու պայմանները.

3) նախատեսվել է դատական ծանուցագրերը էլեկտրոնային հաղորդակցության միջոցով ուղարկելու կարգ: Ընդ որում, ուղղակիորեն ամրագրվել է, որ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմնին, իրավաբանական անձին, ինչպես նաև գործին մասնակցող անձի՝ փաստաբանի կարգավիճակ ունեցող ներկայացուց-

չին հասցեագրված դատական ծանուցագիրն ուղարկվում է նրա պաշտոնական էլեկտրոնային փոստին: Միաժամանակ նախատեսվել է, որ նշված սուբյեկտները կրում են իրենց պաշտոնական էլեկտրոնային փոստին կամ իրենց կողմից տրամադրված էլեկտրոնային հաղորդակցության միջոցներին ուղարկված դատական ծանուցագիրը չկարդալու անբարենպաստ հետևանքները.

4) սահմանվել է դատավարական փաստաթղթերն ուղարկելու (հանձնելու) կարգը, ինչպես նաև նախատեսվել է գործին մասնակցող անձին հանձնման ենթակա փաստաթղթերի դեպոնացման մասին հրապարակային ծանուցման կարգ.

5) սահմանվել են այն դեպքերը, երբ անձը քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի իմաստով համարվում է պատշաճ ծանուցված կամ դատավարական փաստաթղթերը ստացած՝ անկախ ծանուցագիրը կամ դատավարական փաստաթուղթը փաստացի ստանալու հանգամանքից:

Դատական ծախսեր.

1. Նախատեսվել է, որ դատական ակտը միայն դատական ծախսերի մասով բողոքարկելու դեպքում բողոք բերող անձից պետական տուրք չի գանձվում:

2. Սահմանվել է կանոն առ այն, որ դրամական պահանջներով հայցի ներկայացման համար պետական տուրքի չափը որոշվում է հայցագնից: Միևնույն ժամանակ որոշակիացվել են հայցագինը որոշելու կանոնները:

3. Ամրագրվել է դրույթ, ըստ որի՝ հիմնական պահանջի հետ մեկտեղ ներկայացված ածանցյալ պահանջների համար պետական տուրք չի գանձվում:

4. Հայցի առարկան փոփոխելու դեպքում նախատեսվել է պետական տուրքի գումարի չբավականացնող մասը հայցի առարկան փոփոխելիս վճարելու պահանջ:

5. Նախատեսվել է, որ եթե հայցապահանջն իր բնույթով այնպիսին է, որ հայցադիմում ներկայացնելու պահին անհնար է որոշել հայցագնի չափը, ապա հայցվորը պարտավոր է վճարել օրենքով ոչ դրամական պահանջներով հայցադիմումներ ներկայացնելու համար սահմանված պետական տուրքի չափը: Ընդ որում, դատարանի վրա դրվել է պարտականություն՝ դատական ակտով անդրադառնալու գործի քննության ընթացքում որոշված հայցագնին համապատասխան լրացուցիչ պետական տուրք գանձելու հարցին:

6. Ընդլայնվել է գործի քննության հետ կապված դատական ծախսերի շրջանակը: Մասնավորապես դրանց կազմում են ընդգրկվել նաև մասնագետներին վճարվելիք գումարները, գործին մասնակցող անձանց՝ գործի քննության վայր ժամանելու, ինչպես նաև նրանց՝ դատարան ներկայանալու կապակցությամբ ժամանակավոր կացարանով ապահովելու հետ կապված ծախսերը, դատարանի պահանջները և դատական հանձնարարությունները կատարելու հետ կապված՝ գործին մասնակցող անձանց ծախսերը, իրեղեն ապացույցների պահպանման ծախսերը, հաշտարարության հետ կապված ծախսերը:

7. Կանոնակարգվել են վկաներին, փորձագետներին, մասնագետներին և թարգմանիչներին վճարվելիք գումարների չափը որոշելու, դրանք վճարելու հարցերը:

8. Սահմանվել են փաստաբանի վարձատրության չափի խելամտությունը որոշելու չափանիշներ՝ որպես այդպիսիք դիտարկելով փաստաբանի կատարած աշխատանքի ծավալը, գործի բարդությունը, ՀՀ փաստաբանների պալատի խորհրդի կողմից սահմանված՝ փաստաբանական գործունեության վճարների միջին գնացուցակը, ինչպես նաև դատական ակտով բռնագանձման ենթակա գումարի և պահանջվող փաստաբանական վճարի չափերի հարաբերակցությունը:

9. Հստակեցվել է դատական ծախսերի հետ կապված պահանջները ներկայացնելու կարգը: Ամրագրվել է կանոն առ այն, որ նման պահանջները ներկայացվում են բացառապես տվյալ գործի շրջանակներում: Ընդ որում, սահմանվել է գործի քննության ավարտից հետո դատական ծախսերի վերաբերյալ պահանջ ներկայացնելու արգելք:

10. Նոր լուծումներ են նախատեսվել դատական ծախսերի բաշխման կանոններում:

Դատավարական ժամկետներ.

Նախագծի շրջանակներում կատարելագործվել է դատավարական ժամկետների ինստիտուտը: Այդ նպատակով կատարվել են հետևյալ փոփոխությունները.

1. Սահմանվել է, որ օրերով հաշվարկվող ժամկետներում չեն ներառվում օրենսդրությամբ նախատեսված ոչ աշխատանքային օրերը:

2. Վարույթի կանոնավոր ընթացքն ապահովելու, դատավարության մասնակիցների և դատարանի հայեցողության սահմանները նեղացնելու, դատավարական կարգապահության մակարդակը բարձրացնելու նկատառումներով նախատեսվել են մի շարք դատավարական գործողությունների կատարման ժամկետներ:

3. Որոշակիացվել է բաց թողնված ժամկետը վերականգնելու վերաբերյալ միջնորդությունը ներկայացնելու և այն քննելու դատավարական կարգը:

4. Առանձին գործերի քննության և լուծման համար սահմանվել են հատուկ ժամկետներ (հատուկ հայցային վարույթի կարգով քննվող աշխատանքային վեճեր, ՀՀ անօրինական տեղափոխված կամ ՀՀ-ում ապօրինի պահվող երեխայի վերադարձի վերաբերյալ գործեր, պարզեցված վարույթ, վերաքննիչ վարույթ, արբիտրաժի և ֆինանսական հաշտարարության հետ կապված վարույթներ և այլն):

Առաջին ատյանի դատարանում գործերի քննության ընդհանուր կարգը.

Նախագծով հստակ իրավական կարգավորման են ենթարկվել հայցի հարուցման, գործը դատաքննության նախապատրաստելու, դատաքննության և վճռահատության փուլերը: Կատարված փոփոխությունները հիմնականում հանգում են հետևյալին.

1. Հստակեցվել են հայցադիմումի ձևին, բովանդակությանը, դրան կից փաստաթղթերին ներկայացվող պահանջները, հայցադիմումի ընդունումը մերժելու և հայցադիմումը վերադարձնելու հիմքերը, կարգը և հետևանքները: Մանրամասն կանոնակարգվել են հայցադիմումը վարույթ ընդունելու կարգը և այդ կապակցությամբ դատարանի կողմից կատարվող գործողությունները: Նախատեսվել է հայցադիմումը և կից փաստաթղթերը գործին մասնակցող մյուս անձանց ուղարկելու հայցվորի պարտականությունը:

2. Ամբողջությամբ վերանայվել է հայցի ապահովման ինստիտուտը՝

- ✓ կարևորվել է հայցի ապահովման հարցը լուծելիս համապատասխան հիմքերի առկայության հարցը.
- ✓ ընդլայնվել է ապահովման միջոցների շրջանակը.
- ✓ մանրամասն կանոնակարգվել է հայցի ապահովման միջոց կիրառելու, մեկ միջոցը մեկ այլ միջոցով փոխարինելու, ապահովման միջոցը ձևափոխելու կամ վերացնելու վերաբերյալ միջնորդութ-

յան քննության դատավարական կարգը.

✓ նախատեսվել է հայցի ապահովման միջնորդությունը մերժելու, հակընդդեմ ապահովում տրամադրելու վերաբերյալ միջնորդությունը մերժելու, ինչպես նաև հայցի ապահովումը վերացնելու մասին դատարանի միջանկյալ դատական ակտերը բողոքարկելու հնարավորություն.

✓ ներմուծվել է հայցի նախնական ապահովման ինստիտուտը, որը կիրառելի է նաև այն դեպքերում, երբ օրենքով կամ պայմանագրով նախատեսված է մինչև դատարան դիմելը կողմերի միջև առկա վեճի կարգավորման պարտադիր արտադատական կարգ (ներառյալ արտադատական հաշտարարություն).

✓ նախատեսվել են հայցի ապահովման և հայցի նախնական ապահովման հետ կապված վնասների հատուցման պահանջով նույն դատարան հայց ներկայացնելու իրավունքը և դրա իրականացման կարգը:

3. Վերանայվել են հայցադիմումի պատասխանին վերաբերող կարգավորումները: Վարույթի սկզբնական փուլում հայցի կապակցությամբ լիարժեք դիրքորոշում ներկայացնելուն դրդելու նկատառումներից ելնելով՝ սահմանվել է, որ հայցադիմումի ձևին և բովանդակությանը ներկայացվող պահանջներին չհամապատասխանող պատասխան ներկայացնելու դեպքում այն համարվում է չներկայացված, սակայն առաջին ատյանի դատարանը պարտավոր է պատասխան ներկայացրած անձին տեղեկացնել այդ մասին՝ նրան պարզաբանելով մինչև ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին որոշում կայացնելը նշված խախտումները վերացնելու իրավունքը: Միաժամանակ Նախագծով վերացվել է գործող օրենսգրքի այն դրույթը, համաձայն որի՝ հայցադիմումի դեմ պատասխան չներկայացնելը կարող է դիտարկվել որպես հայցի հիմքում ընկած փաստերի ընդունում: Նախագծի հայեցակարգային մոտեցումներից մեկն այն է, որ չվիճարկված փաստերն ընդունված համարվել չեն կարող:

4. Հակընդդեմ հայցին նվիրված իրավակարգավորումներում նորույթն այն է, որ այդպիսի հայց կարող է ներկայացվել մինչև գործով ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին որոշում կայացվելը: Բացի դրանից՝ նախատեսվել է «պարտադիր հակընդդեմ հայցի» ինստիտուտը: Սահմանվել է, որ եթե հայցի դեմ պաշտպան-

վելու նպատակով պատասխանողը կարող է ներկայացնել սկզբնական հայցի բավարարումը ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն բացառող հակընդդեմ հայց, սակայն տվյալ գործի շրջանակներում նա հայց չի ներկայացրել, ապա նա զրկվում է հետագայում այդպիսի հայց ներկայացնելու հնարավորությունից՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ հիմնավորում է սահմանված կարգով հակընդդեմ հայց ներկայացնելու անհնարինությունը՝ իրենից անկախ պատճառներով: Ընդ որում, «պարտադիր հակընդդեմ հայց» ներկայացնելու պահանջի խախտմամբ հետագայում հայցադիմում ներկայացնելը Նախագծում դիտարկվում է որպես հայցադիմումի ընդունումը մերժելու և գործի վարույթը կարճելու հիմք:

5. Ի տարբերություն գործող ՔԴՕ-ի՝ Նախագծում առանձին գլխի շրջանակներում կանոնակարգվել են դատական նիստի ընդհանուր կանոնները, որոնք կիրառելի կլինեն դատական վարույթի բոլոր փուլերում անցկացվող նիստերի նկատմամբ:

6. Նախագծի դատական նիստի ընդհանուր կանոններին նվիրված գլխում նախատեսվել է նաև՝

- ✓ դատավարության մասնակիցների իրավունքը՝ մասնակցելու դատական նիստին տեսաձայնային հեռահաղորդակցության միջոցների կիրառմամբ.
- ✓ դատավարության մասնակիցների իրավունքը՝ դատարանին ներկայացնելու իրենց ուժերով կատարված դատական նիստի ձայնագրությունը, տեսագրությունը կամ սղագրությունը:

Համապատասխանաբար Նախագծում կարգավորվել են այդ իրավունքների իրացման պայմանները և/կամ դատավարական կարգը:

7. Նախագծի շրջանակներում էապես բարձրացվել է նախնական դատական նիստի նշանակությունը, և վերանայվել են դրան նվիրված կարգավորումները: Մասնավորապես՝

- ✓ նախնական դատական նիստը պարտադիր է ճանաչվել հայցային վարույթի բոլոր գործերով.
- ✓ հստակ սահմանվել են նախնական դատական նիստի ընթացքում դատարանի կողմից կատարվող գործողությունները և դրանց կատարման հաջորդականությունը.
- ✓ գործը դատաքննության նախապատրաստելու որոշակի ժամկետ չի սահմանվել, նախնական դատական նիստի տևողությու-

նը չի սահմանափակվել, սակայն ողջամիտ ժամկետում գործը դատաքննության լիարժեք նախապատրաստելու համար անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծելու նկատառումներից ելնելով՝ գործը քննող դատարանին վերապահվել են մի շարք կազմակերպչական բնույթի լիազորություններ, իսկ գործին մասնակցող անձանց համար սահմանվել են իրենց պահանջները և առարկությունները, ինչպես նաև դրանց հիմքում դրված փաստական և ապացուցողական նյութը ներկայացնելու, նաև լրացնելու և ճշգրտելու, ապացույցներ ձեռք բերելու նպատակով միջնորդություններ ներկայացնելու այնպիսի պայմաններ, որոնք հնարավորինս կբացառեն հայցը փոփոխելու, վարույթի ընթացքում նոր պահանջներ ներկայացնելու, հայցի դեմ առարկելու, այդ առարկությունների դեմ առարկելու, ապացույցներ ներկայացնելու և մի շարք այլ դատավարական իրավունքների հնարավոր չարաշահումները, որոնք դատավարությունը տևական դարձնող հիմնական գործոններից են.

✓ կարևորվել է գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող հանգամանքների շրջանակը բացառապես նախնական դատական նիստում որոշելու անհրաժեշտությունը, ինչի կապակցությամբ նախատեսվել են այնպիսի կարգավորումներ, որոնք դատարանին թույլ կտան մինչև ապացուցման բեռը բաշխելու մասին որոշում կայացնելը գրեթե վերջնական պատկերացում կազմել գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող հանգամանքների շրջանակի վերաբերյալ: Մասնավորապես սահմանվել է, որ՝

ա. հայցի առարկայի և հիմքի կամ դրանցից յուրաքանչյուրի փոփոխությունը թույլատրելու վերաբերյալ միջնորդությունը կարող է ներկայացվել մինչև ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին որոշում կայացնելը,

բ. հայցի առարկան և հիմքը կամ դրանցից յուրաքանչյուրը փոփոխելու վերաբերյալ հայցվորի միջնորդությունը բավարարելու դեպքում առաջին ատյանի դատարանը մինչև ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին որոշում կայացնելը պատասխանողին տրամադրում է փոփոխված հայցադիմումի վերաբերյալ հայցադիմումի պատասխան ներկայացնելու ողջամիտ ժամկետ,

գ. պատասխանողն իրավունք ունի մինչև ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին որոշում կայացնելը հակընդդեմ հայց հարուցել ընդդեմ հայցվորի՝ սկզբնական հայցի հետ համատեղ

քննելու համար,

դ. վեճի առարկայի նկատմամբ ինքնուրույն պահանջներ ներկայացնող երրորդ անձինք կարող են հայցադիմում ներկայացնելու միջոցով գործի մեջ մտնել մինչև ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին որոշում կայացնելը,

ե. ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին դատարանի որոշումը կայացնելուց հետո, որպես ընդհանուր կանոն, գործին մասնակցող անձինք զրկվում են իրենց նյութաիրավական պահանջները և առարկությունները հիմնավորելու համար նոր փաստ վկայակոչելու իրավունքից՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նոր փաստ վկայակոչելու անհրաժեշտությունն առաջացել է ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին որոշումը կայացնելուց հետո սահմանված կարգով կատարված դատավարական գործողության կամ միջնորդության քննության արդյունքում,

զ. գործին մասնակցող անձը կարող է վկայակոչել հայցային վաղեմության ժամկետի լրանալու փաստը մինչև գործով ապացուցման պարտականությունը բաշխելու մասին որոշում կայացնելը՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ հիմնավորում է տվյալ փաստը մինչ այդ վկայակոչելու անհնարինությունը՝ իրենից անկախ պատճառներով:

Թվարկված իրավանորմերի նպատակը կողմերի տնօրինչական բնույթի գործողությունների իրականացման ժամկետային սահմանների ռացիոնալ սահմանափակումն է, որը պայմանավորված է վարույթի ընթացքում նոր պահանջներ ներկայացնելու, հայտարարված պահանջները փոփոխելու, ներկայացված պահանջների դեմ առարկելու և, որպես հետևանք, նոր նյութաիրավական փաստեր դատական քննության առարկա դարձնելու և այդպիսով գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող փաստերի շրջանակի վրա ազդելու՝ հաճախ չհիմնավորված ու ոչ հազվադեպ չարաշահվող հնարավորությունը սահմանափակելու անհրաժեշտությամբ:

Նախագիծը, փաստորեն, պահանջներ ներկայացնելու, ինչպես նաև դրանք հիմնավորելու համար նյութաիրավական փաստեր վկայակոչելու համար սահմանել է որոշակի վերջնաժամկետ, որի լրանալուց հետո, ընդհանուր կանոնի համաձայն, ներկայացված պահանջները դառնում են վերջնական, իսկ կողմերի վրա դրված «հաստատման բեռը»՝ իրենց պահանջները և առարկությունները հիմնավորելու համար նյութաիրավական նշանակություն ունեցող

փաստեր վկայակոչելու հնարավորությունը՝ իրացված.

✓ որպես նման վերջնաժամկետ դիտարկվում է ապացուցման պարտականության բաշխելու մասին որոշման ընդունումը, որով դատարանը սահմանում է գործի լուծման համար նշանակություն ունեցող փաստերը, ապացուցման կարիք չունեցող փաստերը, ապացուցման ենթակա փաստերը, գործին մասնակցող յուրաքանչյուր անձի վրա դրված ապացուցման պարտականությունը, ինչպես նաև գործին մասնակցող անձանց կողմից ապացույցներ և դրանք ձեռք բերելուն ուղղված միջնորդություններ ներկայացնելու վերջնաժամկետը.

✓ հստակեցվել են նախնական դատական նիստն ավարտելու հիմքերը և գործը դատաքննության նշանակելու կարգը: Միաժամանակ սահմանվել են նախնական դատական նիստից անմիջապես հետո գործի դատաքննությանն անցնելու պայմանները:

7. Նախագծի շրջանակներում հստակեցվել են հայցը կամ դիմումն առանց քննության թողնելու և վարույթը կարճելու հիմքերը, կարգը և հետևանքները: Նախատեսվել են նշված դատավարական գործողությունները կատարելու նոր հիմքեր:

8. Վերացվել է հայցից հրաժարվելու հիմքով գործի վարույթի կարճելուց հետո նույն անձի դեմ, նույն առարկայի մասին և միևնույն հիմքերով կրկին դատարան դիմելու հնարավորությունը:

9. Իրավունքների պաշտպանության արդյունավետությունն ապահովելու նկատառումներից ելնելով՝ նախատեսվել է, որ՝

ա) հայցային վաղեմություն կիրառելու վերաբերյալ միջնորդությունը նախնական դատական նիստում քննվում է առաջնահերթության կարգով, այն բավարարելու դեպքում առանց գործի այլ փաստերին անդրադառնալու վճռահատության անցնելու նպատակով,

բ) հայցը կամ դիմումն առանձին պահանջի մասով առանց քննության թողնելու կամ գործի վարույթի մի մասը կարճելու հիմքերի առկայության դեպքում առաջին ատյանի դատարանն իրավասու է այդ մասով առանձնացնել գործի վարույթը և առանձնացված մասով համապատասխանաբար հայցը կամ դիմումը թողնել առանց քննության կամ կարճել գործի վարույթը,

գ) գործին մասնակցող անձանց մի մասի կողմից հաշտության համաձայնություն ձևակերպելու և ներկայացվելու դեպքում դատա-

բանը գործին մասնակցող այդ անձանց մասով կարող է առանձնացնել գործի վարույթը և գործի առանձնացված մասով կայացնել վճիռ գործի վարույթը հաշտության համաձայնությամբ ավարտելու մասին:

10. Նախագծում կատարելագործվել են դատական ակտերի կառուցվածքին և բովանդակությանը ներկայացվող պահանջները, նախատեսվել են գործին մասնակցող անձանց իրավունքն առաջին ատյանի դատարանին ներկայացնելու դատական ակտերի նախագծեր, սահմանափակվել է գործի քննությունը վերսկսելու դատարանի իրավունքը (այն կարող է կատարվել միայն մեկ անգամ), վերանայվել են առաջին ատյանի դատարանի դատական ակտերն օրինական ուժի մեջ մտնելու ժամկետները (հաշտության համաձայնությունը հաստատող վճիռը՝ հրապարակման պահից, հայցը կամ դիմումն առանց քննության թողնելու որոշումը՝ յոթնօրյա ժամկետում):

Հատուկ հայցային վարույթները.

Հատուկ հայցային վարույթների թվին են դասվել և որոշակի առանձնահատկություններով (ներառյալ ի պաշտոնե քննության տարրերով և գործի քննության կրճատ ժամկետներով) կարգավորվել են՝

1) ընտանեկան գործերը,

2) Հայաստանի Հանրապետություն անօրինական տեղափոխված կամ Հայաստանի Հանրապետությունում ապօրինի պահվող երեխայի վերադարձի վերաբերյալ գործերը,

3) առանձին աշխատանքային վեճերով գործերը,

4) կորպորատիվ վեճերով գործերը,

5) խմբային հայցի հիման վրա քննվող գործերը,

6) Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի և անվճարունակ բանկի, վարկային կազմակերպության, ներդրումային ընկերության, ներդրումային ֆոնդի կառավարչի և ապահովագրական ընկերության ժամանակավոր ադմինիստրացիայի որոշումների բողոքարկումը:

Ի դեպ, թվարկված վարույթները, բացառությամբ վերջինի, նորույթ են Հայաստանի դատավարական օրենսդրության համար:

Հատուկ վարույթները.

Որպես հատուկ վարույթների նոր տեսակ նախատեսվել են՝

1) քաղաքացուն բժշկական հարկադիր հետազոտության և

(կամ) բուժման ենթարկելու վերաբերյալ գործերը,

2) արտոնագրված հաշտարարի մասնակցությամբ արտադատական կարգով կնքված հաշտության համաձայնությունը հաստատելու վերաբերյալ գործերը:

Պարզեցված ընթացակարգեր.

1. Նախագծով նախատեսվել են հետևյալ նոր պարզեցված ընթացակարգերը՝

1) **Հեռակա դատաքննություն,** որն ընդհանուր առմամբ կարելի է բնորոշել որպես քաղաքացիական գործի քննության և լուծման պարզեցված կարգ, որը հայցվորի համաձայնությամբ կիրառվում է այն դեպքերում, երբ դատական նիստի ժամանակի ու վայրի մասին պատշաճորեն ծանուցված պատասխանողը չի ներկայացել դատարան և չի ներկայացրել գործի քննությունը հետաձգելու, գործն իր բացակայությամբ՝ ներկայացված փաստաթղթերի և նյութերի հիման վրա քննելու կամ դատական նիստն իր բացակայությամբ անցկացնելու մասին միջնորդություն: Ընդ որում, վարույթի պարզեցումը կատարվում է այն բանի հաշվին, որ դատարանը ստանում է նախապատրաստական փուլում գործի դատաքննությանն անցում կատարելու և գործում առկա ապացույցների հետազոտության արդյունքներով վեճն ըստ էության լուծելու հնարավորություն՝ չկաշկանդվելով պատասխանողի և/կամ նրա դիրքորոշման բացակայությամբ[1]:

2) **Պարզեցված վարույթ,** որը նախատեսված է որոշակի պայմանների առկայության դեպքում նվազագույն աշխատավարձի երկուհազարապատիկը չգերազանցող գումարի բռնագանձման և օրենքով նախատեսված այլ պահանջներն առանց դատական նիստ հրավիրելու՝ կողմերի ներկայացրած փաստաթղթերի և ապացույցների հիման վրա քննելու համար: Ընդ որում, պարզեցված վարույթը ենթադրում է գործի ըստ էության քննություն և լուծում օրենքով սահ-

---

[1] Վարույթը մշակելիս հիմք են ընդունվել Քաղաքացիական դատավարության անդրազգային սկզբունքների համապատասխան կարգավորումները, ինչպես նաև եվրոպական երկրների լավագույն փորձը: Տե՛ս http://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/ali-unidroitprinciples-e.pdf, ինչպես նաև Եվրոպայի խորհրդի փորձագետ, Մաաստրիխտի համալսարանի պրոֆ. Վան Ռիի զեկույցը ՀՀ ՔԴՕ նախագծի նախնական տարբերակի վերաբերյալ՝ Reform of the Armenian Code of Civil Procedure, **Report by prof. dr. C.H. van Rhee**, Maastricht University, November 2015:

մանված կրճատ ժամկետում և կողմերի մրցակցության ու իրավահավասարության մի շարք երաշխիքների պահպանմամբ[1]:

2. Նախագծում պահպանվել են արագացված դատաքննության ինստիտուտը և վճարման կարգադրություն արձակելու գործերի վարույթը, որոնք, սակայն, էապես վերանայվել են: Մասնավորապես հստակեցվել են արագացված դատաքննության կիրառման հիմքերը, կարգը և ժամկետները: Կարգադրության վարույթում կատարելագործվել են վճարման կարգադրություն արձակելու թույլատրելիության պայմանները, հստակեցվել են վճարման կարգադրություն արձակելու դիմումը մերժելու հիմքերը, վճարման կարգադրությունը վերացնելու հիմքերը և կարգը, նախատեսվել են օրինական ուժի մեջ մտած վճարման կարգադրությունը բողոքարկելու հիմքերը և կարգը, սահմանվել են վճարման կարգադրության դեմ ներկայացված վերաքննիչ բողոքի քննության կրճատ ժամկետ և պարզեցված կարգ:

Քաղաքացիական դատավարության այլ տարբերակված ձևերը.

Որպես առանձին վարույթներ մանրամասն կանոնակարգումներ են նախատեսվել երեք նոր վարույթներով, որոնք են՝

1) արբիտրաժի վճիռը չեղյալ ճանաչելու, արբիտրաժի վճռի հարկադիր կատարման համար կատարողական թերթ տալու և օտարերկրյա արբիտրաժային վճիռների ճանաչման և հարկադիր կատարման վերաբերյալ դիմումներով գործերի վարույթները,

2) ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշումը չեղյալ ճանաչելու և ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշման հարկադիր կատարման համար կատարողական թերթ տալու վերաբերյալ դիմումներով գործերի վարույթները,

3) օտարերկրյա դատական ակտերը ճանաչելու և կատարման թույլատրելու վերաբերյալ դիմումներով գործերի վարույթը:

Վարույթը Վերաքննիչ դատարանում.

---

[1] Վարույթը մշակելիս հիմք է ընդունվել Եվրոպական խորհրդարանի և խորհրդի կողմից 2007 թ. հուլիսի 11-ին ընդունված թիվ 861/2007 կանոնակարգը՝ «Փոքր չափի պահանջների քննության մասին», տե՛ս Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure,
http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007R0861&from=EN:

1. Սպառիչ սահմանվել է առաջին ատյանի դատարանի այն դատական ակտերի ցանկը, որոնք ենթակա են բողոքարկման վերաքննության կարգով:

2. Հստակեցվել են վերաքննիչ բողոքի ձևին և բովանդակությանը ներկայացվող պահանջները, վերաքննիչ բողոքը վերադարձնելու, վերաքննիչ բողոքի ընդունումը մերժելու հիմքերը, կարգը և հետևանքները:

3. Ընդլայնվել է այն դատական սխալների շրջանակը, որոնք դատական ակտերի բեկանման անվերապահ հիմք են հանդիսանում:

4. Վերաքննիչ դատարանի ծանրաբեռնվածությունը նվազեցնելու և արդյունավետությունը բարձրացնելու նկատառումներով սահմանվել է վերաքննիչ բողոքը գրավոր ընթացակարգով քննելու հնարավորություն, կարգավորվել են գրավոր ընթացակարգի առանձնահատկությունները:

5. Առանձին դեպքերում Վերաքննիչ դատարանին վերապահվել է իրավունք նիստում հետազոտել ապացույցներ և (կամ) ընդունել նոր ապացույցներ:

6. Վերանայվել են վերաքննության սահմանները, մասնավորապես նախատեսվել են այն դեպքերը, երբ Վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի դուրս գալ վերաքննիչ բողոքի հիմքերից և հիմնավորումներից ու բեկանել դատական ակտը՝ անկախ վերաքննիչ բողոքի հիմքերից և հիմնավորումներից:

7. Ընդլայնվել է Վերաքննիչ դատարանի լիազորությունների շրջանակը: Նախատեսվել է վերաքննիչ բողոքը բավարարելու և առանց վճռի եզրափակիչ մասին անդրադառնալու՝ դրա պատճառաբանական մասը փոփոխելու լիազորությունը: Վերաքննիչ դատարանը կարող է ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն բեկանել և փոփոխել վճիռը՝ առաջին ատյանի դատարանի կողմից հետազոտած ապացույցների հիման վրա հաստատելով նոր փաստ կամ չհաստատված համարելով դատարանի կողմից հաստատված փաստը, եթե դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից:

Վարույթը Վճռաբեկ դատարանում.

1. Ամրագրվել են Վճռաբեկ դատարանի՝ Սահմանադրությամբ ամրագրված նոր՝ մարդու իրավունքների և ազատությունների հիմնարար խախտումները վերացնելու գործառույթից բխող իրավա-

նորմեր՝ հնարավորություն տալով անձանց վճռաբեկ բողոք ներկայացնելու նաև այդ հիմքով:

2. Վերանայվել են վճռաբեկության սահմանները, մասնավորապես նախատեսվել են այն դեպքերը, երբ Վճռաբեկ դատարանն իրավունք ունի դուրս գալ բողոքի հիմքերից և հիմնավորումներից ու բեկանել դատական ակտը՝ անկախ վճռաբեկ բողոքի հիմքերից և հիմնավորումներից:

3. Ընդլայնվել է Վճռաբեկ դատարանի լիազորությունների շրջանակը: Նախատեսվել է վճռաբեկ բողոքը բավարարելու և առանց բողոքարկվող ակտի եզրափակիչ մասին անդրադառնալու դրա պատճառաբանական մասը փոփոխելու լիազորությունը:

Գործերի նոր քննությունը.

1. Սահմանվել են դատարանի եզրափակիչ դատական ակտը բեկանվելու և գործը նոր քննության ուղարկելու մասին դատական ակտ կայացվելու դեպքում գործը համապատասխան դատարան նոր քննության ուղարկելու կանոններ՝ գործը վարույթ ընդունելու և գործի քննության կարգավորումներ:

2. Սահմանվել են վերադաս դատական ատյանի կողմից բեկանված և նոր քննության ուղարկված գործի քննության ընթացքում փաստական և ապացուցողական նյութեր ներկայացնելու կանոնները: Մասնավորապես ամրագրվել է, որ՝

ա. գործի նոր քննությունը դատարանում իրականացվում է դատարանում գործերի քննության համար ընդհանուր կանոններով՝ հաշվի առնելով տվյալ վարույթի համար սահմանված առանձնահատկությունները,

բ. գործի նոր քննության ժամանակ չի կարող փոփոխվել հայցի առարկան կամ հիմքը, ինչպես նաև չի կարող ներկայացվել հակընդդեմ հայց,

գ. դատարանում գործի նոր քննությունն իրականացվում է գործը նոր քննության ուղարկելու մասին որոշմամբ սահմանված ծավալով,

դ. գործի նոր քննության ժամանակ Վերաքննիչ կամ Վճռաբեկ դատարանի կողմից տվյալ գործով կիրառման ենթակա նորմերի վերաբերյալ արտահայտած իրավական դիրքորոշումները պարտադիր են գործը քննող դատարանի համար՝ բացառությամբ այն դեպքի, երբ վերջինս ծանրակշիռ փաստարկների մատնանշմամբ հիմնավորում

է, որ դրանք կիրառելի չեն տվյալ փաստական հանգամանքների նկատմամբ,

ե. մինչև գործի նոր քննությունը գործով հաստատված փաստերը գործի նոր քննության ժամանակ պարտադիր են դատարանի համար՝ բացառությամբ գործն ամբողջ ծավալով քննելու դեպքերի:

3. Սահմանվել է, որ գործի նոր քննության ժամանակ գործին մասնակցող անձը կարող է ներկայացնել նոր ապացույցներ և դրանք ձեռք բերելուն ուղղված միջնորդություններ միայն այն դեպքում, երբ՝

ա. հիմնավորում է, որ ներկայացված նոր ապացույցն առաջին ատյանի դատարանում գործի նախորդ քննության ժամանակ չի ներկայացվել իր կամքից անկախ պատճառներով.

բ. դատարանն ապացուցման պարտականությունը բաշխելիս այդ անձի վրա դրել է այնպիսի փաստ ապացուցելու պարտականություն, որը գործի նախորդ քննության ժամանակ նրա վրա չէր դրվել:

4. Նախատեսվել է, որ գործի նոր քննության ժամանակ նոր ապացույց թույլատրելու դեպքում դրանով ապացուցման ենթակա փաստը հաստատող կամ մերժող նոր ապացույց կարող են ներկայացնել նաև գործին մասնակցող մյուս անձինք՝ բացառությամբ այն դեպքի, երբ գործի նախորդ քննության ժամանակ այդ փաստի ապացուցման պարտականությունը դրված է եղել նրանց վրա:

5. Սահմանվել է կանոն առ այն, որ գործի նախորդ քննությունների ժամանակ չթույլատրված ապացույցները նոր քննության ժամանակ ենթակա չեն հետազոտման և գնահատման՝ բացառությամբ այն դեպքի, երբ դատական ակտը բեկանվել է տվյալ ապացույցը թույլատրված չլինելու հիմքով:

Դատական ակտերի վերանայումը նոր երևան եկած և նոր հանգամանքներով.

Նախագծով առանձնակի ուշադրություն է դարձվել նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման վարույթի՝ որպես քաղաքացիական դատավարության բացառիկ փուլի համապարփակ իրավակարգավորման հիմնահարցերին: Մասնավորապես առաջարկվող լուծումները հանգում են հետևյալին.

1. Սահմանվել է դատական ակտերի սպառիչ շրջանակը, որոնք կարող են վերանայվել այս վարույթի շրջանակներում:

2. Հստակեցվել է վերանայման վարույթի հարուցման համար բողոք բերելու իրավունք ունեցող սուբյեկտների շրջանակը՝ դրանից բացառելով ՔԴՕ-ում առկա անորոշությունը:

3. Նոր երևան եկած և նոր հանգամանքներով դատական ակտերի հիմքերը վերանայվել և վերաբաշխվել են այն մեթոդաբանությամբ, որ ի տարբերություն նոր հանգամանքի՝ նոր երևան եկած հանգամանքները պետք է օբյեկտիվ իրականության մեջ առկա լինեն դեռևս գործի քննության ժամանակ: Բացի դրանից՝ նոր հանգամանքների շարքին է դասվել վարչական դատարանի կողմից նորմատիվ իրավական ակտի անվավեր ճանաչումն այն դեպքում, երբ այդ ակտը դրված է եղել վերանայման ենթակա դատական ակտի հիմքում:

4. Ելնելով վերանայման յուրաքանչյուր հիմքի առանձնահատկություններից՝ նախատեսվել են բողոքարկման ժամկետի հաշվարկման առանձին կարգավորումներ:

5. Համակարգային ամբողջականության մեջ կարգավորվել են վերանայման բողոքի բովանդակության և կից ներկայացվող փաստաթղթերի ցանկին ներկայացվող պահանջները:

6. Ամրագրվել են վերանայման բողոքը վերադարձնելու հիմքերը, կարգը, ինչպես նաև բողոքը կրկին ներկայացնելու կանոնակարգումներ՝ հաշվի առնելով նաև Սահմանադրական դատարանի արտահայտած՝ համանման իրավիճակների վերաբերյալ դիրքորոշումները:

7. Հստակ կարգավորում են ստացել վերանայման բողոքի քննության հետ կապված դատավարական իրավահարաբերությունները՝ հնարավորություն նախատեսելով վերանայման բողոքի հիմնավորվածությունը պարզելու նպատակով հետազոտել և գնահատել գործում առկա ապացույցները:

8. Հստակեցվել են դատական ակտը վերանայող դատարանի լիազորությունները՝ ամրագրելով դատական ակտի բեկանման, ինչպես նաև բեկանման և փոփոխման համար ուղենշային կարգավորումներ:

9. Քննարկվող ինստիտուտի դերի և նշանակության հաշվառմամբ այն զետեղվել է վերաքննիչ և վճռաբեկ վարույթներից հետո՝ ընդգծելով քննարկվող ինստիտուտի բացառիկությունը և դատավարական իրավահարաբերությունների զարգացման տրամաբանությունը:

III. Ակնկալվող արդյունքը

Նախագծի շրջանակներում ապացուցելու և ապացույցներ ներկայացնելու ընթացակարգի կատարելագործման նպատակով նախատեսված իրավակարգավորումները, միտված լինելով գործը դատաքննության նախապատրաստելու փուլի ընթացքում վերաբերելի փաստական և ապացուցողական նյութն օպերատիվ և լրիվ ծավալով հավաքելու դատարանի գործառույթը կատարելու համար անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծելուն, բավականին լուրջ առաջադիմական քայլ են վարույթի ընթացքի կանխատեսելիության, դատարանի կազմակերպչական գործառույթների ուժեղացման, կողմերի դատավարական կարգապահության աստիճանի բարձրացման, ինչպես նաև դատարանի ու կողմերի դատավարական վարքագծի արդյունքում անհարկի ձգձգվող դատավարությունները կանխելու, ողջամիտ ժամկետում գործի քննություն ու լուծումն իրականացնելու խնդիրների լուծման տեսանկյունից: Նման կարգավորումը, վերջին հաշվով, զգալի չափով կնպաստի նաև դատավորների գերծանրաբեռնվածության, դատական պաշտպանության արդյունավետության և որակի բարձրացման հիմնախնդրի լուծմանը:

Նախագծի ընդունման արդյունքում կստեղծվեն քաղաքացիական դատավարությունում մրցակցության, կողմերի իրավահավասարության, դատավարական խնայողության և գործի՝ ողջամիտ ժամկետում քննության սկզբունքների իրացման, ինչպես նաև գործերի քննության արդյունավետությունը և քաղաքացիական դատավարության կանխատեսելիությունը երաշխավորող նախադրյալներ՝ նպաստելով դատարանի նկատմամբ հասարակության վստահության բարձրացմանն ու ամրապնդմանը, ինչպես նաև գործարար միջավայրի բարելավմանը:

ПРОЕКТ НОВОГО ГРАЖДАНСКОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО КОДЕКСА РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ: НЕОБХОДИМОСТЬ ПРИНЯТИЯ И ПРЕДЛАГАЕМЫЕ РЕШЕНИЯ

Сергей Мегрян
Заведующий кафедрой гражданского процесса ЕГУ, кандидат юридических наук, доцент

В рамках представленного доклада рассматривается текущее состояние действующего Гражданского процессуального кодекса Республики Армения, необходимость принятия нового кодекса, а также основные изменения в правовом регулировании гражданско-процессуального порядка судебной защиты, предлагаемые в рамках разработанного при содействии Совета Европы проекта нового ГПК РА.

Обосновывается вывод о том, что разработанный на основе транснациональных стандартов гражданского процесса опыта зарубежных стран, новейших достижений доктрины и анализа практики применения действующего законодательства проект нового ГПК РА можно считать достаточно удачным и в целом соответствующим транснациональным стандартам разрешения гражданских дел. По мнению автора, в случае принятия обсуждаемого кодекса, он будет способствовать повышению эффективности гражданского судопроизводства, существенному снижению судебной нагрузки, сокращению временных и финансовых затрат лиц, участвующих в деле, ускоренному получению судебной защиты и в целом реализации важнейших задач судопроизводства – процессуальной экономии и оптимизации рассмотрения и разрешения гражданских дел.

THE NEW DRAFT CIVIL PROCEDURE CODE OF THE REPUBLIC OF ARMENIA: NECESSITY OF ADOPTION AND SUGGESTED SOLUTIONS

Sergey Meghryan
Head of the YSU Chair of Civil Procedure, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor

The current report covers issues in relation to the present Civil Procedure Code of the Republic of Armenia and explains the need for an

adoption of a new code, as well as it examines the main changes with regard to the judicial protection order which have been suggested in the draft code elaborated via the assistance by the Council of Europe.

It has been concluded that the draft Civil Procedure Code which is based on trans-national standards of civil procedure and international practice, as well as the contemporary theoretical approaches complies with the criteria of the Council of Europe and may be generally deemed as successful.

According to the Author, should the draft Civil Code be passed on, it will enhance the efficiency of civil litigation, signifiacntly reduce the workload of the courts, cut the financial costs for the parties and save time both for the court and the parties. It will also help provide judical protection without unreasonable delays through procedural economy, as well as optimisation of examination and settlement of civil cases, and, thus, reach the goals of the lawsuit in an effective fashion.

Բանալի բառեր - քաղաքացիական դատավարություն, դատական պաշտպանություն, արդարադատության արդյունավետություն, քաղաքացիական դատավարության տեսակներ, դատավարության փուլեր, ապացուցման հիմնախնդիրներ, փաստական և ապացուցողական նյութի ներկայացում

Ключевые слова: Гражданский процессуальный кодекс, судебная защита, эффективность правосудия, предсказуемость судопроизводства, виды гражданского судопроизводства, стадии производства, проблемы доказывания, своевременное представление фактического и доказательственного материала

Key words: civil procedure code, judicial protection, effectiveness of justice, predictability of legal proceedings, types of civil litigation, stages of litigation, problems of proof, timely submission of factual and evidence material